

Despre
FRANȚA

OPERA LUI CIORAN

SCRIERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Pe culmile disperării

ediția întâi – 1934 / prima ediție postbelică, Humanitas – 1990

Cartea amăgirilor – 1936 / 1991

Schimbarea la față a României

1936 / ediție revăzută de autor – 1990

Lacrimi și sfinți – 1937 / 1991

Amurgul gândurilor – 1940 / 1991

Îndreptar pățimaș (1–70) [Paris, 1940], Humanitas – 1991

Îndreptar pățimaș II (70–140) [Paris, 1941–1944], Humanitas – 2011

Despre Franța [Paris, 1941], Humanitas – 2011

SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Précis de décomposition *Tratat de descompunere*

Gallimard – 1949 Humanitas – 1992

Syllogismes de l'amertume – 1952 *Silogismele amărăciunii* – 1992

La Tentation d'exister – 1956 *Ispita de a exista* – 1992

Histoire et utopie – 1960 *Istorie și utopie* – 1992

La Chute dans le temps – 1964 *Căderea în timp* – 1994

Le Mauvais demiurge – 1969 *Demiurgul cel rău* – 1995

De l'inconvénient *Despre neajunsul*

d'être né – 1973 *de a te fi născut* – 1995

Écartèlement – 1979 *Sfârtecare* – 1995

Exercices d'admiration – 1986 *Exerciții de admirație* – 1993

Aveux et anathèmes – 1987 *Mărturisiri și anateme* – 1994

Mon Pays / Țara mea

Humanitas – 1996

Cahiers – 1997 *Caiete* (3 vol.) – 1999–2000

PUBLICISTICĂ, CORESPONDENȚĂ, CONVORBIRI

Singurătate și destin, Humanitas – 1992

Convorbiri, Humanitas – 1993

Scrisori către cei de-acasă, Humanitas – 1995

CIORAN

Despre
FRANȚA

Stabilirea textului, prefață și note de
CONSTANTIN ZAHARIA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Notă asupra ediției

Manuscrisul eseului *Despre Franța*, înregistrat la Biblioteca Literară Jacques Doucet sub cota CRN Ms 1, cuprinde 91 de file a căror dimensiune, în afară de f° 1, este de 268 × 209 mm. Textul este redactat pe hârtie velină, recto, cu cerneală neagră, probabil toc și peniță. Grafia, cu ștersături și ezitări între diferite variante, este în general neregulată, iar scrisul acoperă paginile în grade diferite.

Prima filă a manuscrisului, de dimensiuni mai mici în raport cu ansamblul (210 × 132 mm), cuprinde următoarele notații: *Concepțiuni false – // Considerațiuni eronate // Totul trebuie refăcut sub un alt punct de vedere. // Fructul unei melancolii insuficient gândită*. Este vorba, în mod evident, de un adaos tardiv fără mențiune de dată și loc, produsul unei lecturi ulterioare redactării propriu-zise.

Pe fila a doua, alături și oblic față de titlu, apare mențiunea „Colecție de exagerări bolnăvicioase“, adăugată cu creionul.

În fine, o altă notație apare pe ultima filă a manuscrisului, tot cu creionul: 1941.

Pentru stabilirea textului, am utilizat, cu mici excepții, normele ortografice actuale. Punctuația, în rare situații, a fost restabilită. Într-un singur caz am intervenit în text pentru a-i restitui coerența, pasajul inițial fiind confuz ori incomplet. Am semnalat această intervenție prin paranteze drepte: [...].

Spre deosebire de ediția franceză, care diseminează primele paragrafe ale eseului aiurea, am păstrat ordinea fragmentelor din manuscris, considerând caracterul de notație al textului, predominant în primele pagini, drept o însușire care nu trebuie eludată.

Am notat în subsol traducerile sintagmelor din limbile franceză și germană care apar în text.

Notele de sfârșit cuprind variante introduse prin prescurtarea „Var.“, la care autorul a renunțat, precum și dezvoltări alternative ale textului, incipituri, uneori propoziții întregi suprimate de autor. În felul acesta, cititorul va putea avea o imagine de ansamblu asupra manuscrisului, fără ca unitatea textului stabilit să fie afectată. Am exclus din aceste note cuvintele incomplete, repetițiile și elementele de relație, nerelevante pentru lectură.

Despre FRANȚA

În primul rând, că-i o cultură *a-cosmică*. Adică, nu *fără* pământ, ci *de-asupra* lui. Valorile au rădăcină, dar se articulează *ca atare*; punctul lor de obârșie nu interesează. Numai cultura greacă a mai reprezentat acest fenomen al dezlipirii de natură – nu prin îndepărtarea de ea, ci prin rotunjimea armonică a spiritului.

Ce a iubit¹ Franța? Stiluri, plăcerile inteligenței, salonul, rațiunea, micile perfecțiuni. Ceea ce înseamnă: Expresia înaintea Naturii. Suntem în fața unei culturi a formei care acoperă forțele elementare și care peste orice izbucnire pasională întinde poleiala gândită a rafinamentului.

Germania, Anglia sau Rusia sunt țările inegalităților geniale. Lipsa lor de formă internă le determină evoluția prin culmi și goluri, prin excese și liniști. Numai Franța s-a desfășurat *regulat* de la naștere spre moarte. Este țara cea mai împlinită care a dat tot ce putea da, care n-a pierdut niciodată

căruța, care a avut un Ev Mediu, o Renaștere, o Revoluție și un imperialism. Și o decadență.

E țara care și-a făcut datoria. E țara împlinirii.

Slavii și germanii sunt fatalități: își rostogolesc soarta, răbufnesc în vreme, n-au curs normal, pe când Franței i-a fost dăruit un destin *măsurat*. Ea s-a dezvoltat ca ordine *paralelă* naturii. Fenomenul *om* și-a verificat neconținut conținutul lui istoric. Insul însuși se definește ca om, iar nu ca ins. O țară de *oameni*, iar nu de inși.

Culturile a-cosmice sunt culturi abstracte. Lipsindu-le contactul cu originarul, le lipsește și spiritul metafizic, adică umbletul căutător *sub* viață². Inteligența, filozofia, arta franceză rămân în lumea Înțeleșului. Iar când pe acesta îl presimt, nu-l *exprimă*, așa cum face poezia engleză și muzica germană. Franța? Refuzul Tainei.

*

Ea seamănă mai mult cu Grecia antică. Dar pe când grecii uneau jocul³ inteligenței cu suflul metafizic, francezii n-au mers atât de departe, n-au fost capabili – ei care iubesc paradoxul în conversație – să trăiască un paradox *ca situație*.

Două popoare: cele mai inteligente de sub soare.

*

Nu cred că aş ține la francezi dacă nu s-ar fi plictisit atât de mult în decursul istoriei lor. Dar urâtul⁴ lor e lipsit de infinit. E urâtul clarității. E oboseala de lucrurile *înțelese*. Pe când nemții consideră banalitățile *onorabile* ca substanță a conversației, francezii preferă neadevărul *bine spus* unui adevăr rău formulat⁵.

Un întreg popor îmbolnăvit de *cafard*. Iată vorba cea mai frecventă atât în lumea bună, cât și în cea de jos. Cafard-ul e plictiseala psihologică sau viscerală; – este clipa năpădită de un vid subit, fără motiv – pe când *ennui*-ul, prelungirea *în spiritual* al unui gol imanent ființei. Față de el, *Langeweile* e doar o lipsă de ocupație.

Secolul *cel mai francez* este al XVIII-lea. E salonul devenit univers, e veacul inteligenței dantelate, al fineții pure, al artificialului plăcut și frumos. E și veacul care s-a plictisit mai mult, care a *avut timp* peste măsură, care n-a muncit decât pentru petrecerea vremii.

Cum m-aș fi răcorit în umbra deșteptăciunii ironice a Doamnei du Deffand, poate cea mai clar-văzătoare ființă a aceluia veac! «Je ne trouve en moi que le néant, et il est aussi mauvais de trouver le néant en soi qu'il serait heureux d'être restée dans le néant.»⁶ Față de ea, Voltaire – prietenul ei – care spunea «je suis né tué»*, pare un măscărici savant și harnic. – Neantul într-un salon, ce definiție a *prestigiului!*

Chateaubriand – acest francez britanic⁷, ca orice breton, este o goarnă sforăitoare, în comparație cu efuziunile *în surdină* ale neînduplecatei Doamne. Franța a avut privilegiul femeilor deștepțe, care au introdus cochetăria în duh și farmecul superficial și delicios în abstracții.

O vorbă de spirit face cât o revelație. Aceasta e adâncă, dar nu se poate exprima; aceea e superficială, dar exprimă tot. Nu e mai interesant să te împlinești la suprafață, decât să te dezarmezi prin profunzime? Unde e mai multă *cultură*, într-un suspin mistic sau o „poantă”? Desigur în ultima, deși numai un răspuns alternativ ar corespunde.

* Sunt născut ucis (*fr.*).

Cuprins

Prefață / 5
Notă asupra ediției / 19

Despre FRANȚA / 21

Note / 99